

Mathiesen-Atna AS
Atneosen
2476 ATNA

Deres ref

Vår ref
16/1349-

Dato
15.02.2018

Hira kraftverk i Stor-Elvdal kommune - klagesak

Mathiesen-Atna AS klager i brev av 20.11.2015 på Norges vassdrags- og energidirektorats (NVE) avslag av 30.10.2015 på søknad om tillatelse til bygging av Hira kraftverk i Stor-Elvdal kommune i Hedmark.

NVE har vurdert klagen uten å finne grunnlag for å omgjøre sitt vedtak, og har sendt saken til departementet i brev av 29.01.2016.

1. Bakgrunn

Mathiesen-Atna AS søkte 05.03.2014 om tillatelse til bygging av Hira kraftverk.

Hira kraftverk vil utnytte et fall på 80 m i elva Hira mellom inntak på kote 469 og kraftstasjon på kote 389. Hira er en sideelv til Atna, som ble vernet i Verneplan III for vassdrag i 1986. Kraftverket vil ha en maksimal slukeevne på 1100 l/s, som tilsvarer 49 % av middelvannføringen. Installert effekt vil bli 0,7 MW, som vil gi en produksjon på om lag 3,7 GWh. Det er planlagt slipp av minstevannføring på 470 l/s om sommeren og 150 l/s resten av året.

NVE kunngjorde søknaden og sendte den på høring sammen med 5 andre søknader i Hedmark. **Stor-Elvdal kommune** er positive til tiltaket. **Hedmark fylkeskommune** har ikke tatt stilling til konsesjonsspørsmålet. **Fylkesmannen i Hedmark** frarår at det blir gitt konsesjon, begrunnet i vassdragets vernestatus. **Naturvernforbundet i Hedmark** og **Forum for Natur og Friluftsliv Hedmark** er imot at det blir gitt konsesjon. **Statens vegvesen, Direktoratet for mineralforvaltning** og **Eidsiva Nett AS** har gitt kommentarer i forhold til sine ansvarsområder.

2. NVEs vedtak

NVE har oppsummert sitt vedtak av 30.10.2015 som følger:

"NVE mener at en utbygging av Hira til kraftformål vil svekke vassdragets verdi som type- og referansevassdrag. NVE legger til grunn at et referansevassdrag er best tjent som referanse ved å være urørt for kraftutbygginger, slik at biologiske og geologiske prosesser i vassdraget får utvikle seg uavhengig av denne typen tekniske inngrep. Etter NVEs mening vil tiltaket som omsøkt også ha negative virkninger for landskapet. Tekniske installasjoner som inntak og kraftstasjon, og særlig fremføring av rørgate i til dels svært sidebratt terreng med noe motfall, vil gi endringer i landskapsbildet. NVE anser fremføring av rørgata i omsøkte trasé som teknisk gjennomførbart, men svært arealkrevende.

NVE har lagt avgjørende vekt på å opprettholde kvaliteten på Atna som type- og referansevassdrag i avgjørelsen av konsesjonsspørsmålet. NVE mener at en utbygging som omsøkt vil bryte med verneformålet, selv om de inngrepsmessige virkningene i seg ikke er avgjørende."

3. Klagen

Mathiesen-Atna AS klager i brev av 20.11.2015 på NVEs avslag av 30.10.2015 på søknaden om Hira kraftverk. Klager mener en utbygging av Hira kraftverk ikke vil være i strid med vassdragsvernet, og at heller ikke andre forhold tilsier at søknaden må avslås.

Departementet gjengir her klagens oppsummering og konklusjon:

«Det bekreftes fra NVEs side at Hira kraftverk, som omsøkt, ikke kan avslås på bakgrunn av eventuelle negative inngrepsmessige virkninger. I vår søknad har vi ut fra dette tatt tilstrekkelig hensyn til varig vern av Atnavassdraget og til de dokumenterte naturtyper. Dette gjennom nedskalering og relativt stor minstevannføring. Hira kraftverk berører kun 1 av 10 dokumenterte naturtyper i aktuelt utbyggingsområde. Pga. lav slukevene og stor minstevannføring vil selv den naturtypen som blir berørt, i følge BM-rapporten, ikke tape sitt grunnlag for artenes videre overlevelse. Tiltaket er ikke i strid med naturmangfold-loven. Det er heller ikke i konflikt med kulturminner. Etter vår mening vil ikke øvre deler av rørgate eller inntaksområdet være utsatt for flom eller erosjon slik NVE mener. Ved svært mange andre småkraftverk vil øvre del av rørtraseen ligge nært elva og må da naturlig nok sikres mot erosjon ved flom. Dette er helt vanlig og anses derfor ikke som problematisk.

Virkningene på landskapet er etter NVEs konklusjon negative, men samtidig bekrefter NVE at de landskapsmessige virkningene ikke er avgjørende for avslag. Det er både i søknad, under sluttbefaring og gjennom NVEs saksbehandling dokumentert og bekreftet at eventuelt negative virkninger på landskapet kun vil være av lokal art og ikke synlig fra omgivelsene. Vi er videre uenig med NVE at anlegget i øvre del av rørtraseen vil være svært arealkrevende, noe detaljplanfasen vil dokumentere.

Hira er en del av det vernede Atnavassdraget. NVEs hovedargument for avslag er at tiltaket vil svekke verneverdiene i vassdraget og har avgjørende vekt på Atna som type- og referansevassdrag. Hira ble som tidligere nevnt trukket med i vernet av Atnavassdraget fordi kontaktutvalget for vassdragsreguleringer mente at en ved å utelate Hira fra vernet, ville minske mangfoldet av naturtyper i Atnavassdraget. Planer om overføring av øvre deler av Hira til elva Imsa ble brukt som argument for å ta Hira med i vernet av Atna. Utvalget mente videre at konsekvensen av å utelate Hira fra vernet ville være at Imsa måtte gis varig vern. Også Imsa ble som kjent vernet i 2004. I verneformålet for Atnavassdraget blir nærheten til Rondane nasjonalpark, med sterke botaniske og ornitologiske interesser og stort mangfold av kulturminner, nevnt spesielt. Vi vil her påpeke at anlegget til Hira kraftverk vil ligge hele 3 mil i luftlinje fra nærmeste grense til nasjonalparken. Videre finnes det ingen holdepunkter for at en utbygging av Hira som omsøkt, vil minske mangfoldet av naturtyper i Atnavassdraget. Heller ikke i selve Hira vil naturtyper forsvinne eller sterkt forringes pga. Hira kraftverk. BM-rapporten sier at artene i berørt naturtype vil ha grunnlag for overlevelse selv etter utbygging som omsøkt.

Det er gitt en generell åpning for utbygging inntil 1 MW installert effekt i vernede vassdrag. At NVE i praksis tillegger Atnavassdraget og særlig Hira et strengere vern enn det verneformålet sier, blir spesielt. I realiteten har da Hira fått et strengere vern enn selve hovedvassdraget Atna, en «verneform» på linje med nasjonalpark eller naturreservat. Følger en NVEs tolkning og vurdering, ville enhver søknad om tiltak i Hira blitt avslått. En saksbehandlingstid på 6,5 år for en slik avklaring, er mildt sagt uheldig.

I regional og lokal sammenheng vil Hira kraftverk være en viktig bidragsyter til den politiske satsningen på fornybar energi. Videre vil kraftverket bli svært viktig for styrking av næringsgrunnlaget for søker samt bidra godt til sikring av arbeidsplasser, gi gode og sterkt tiltrengte skatteinntekter for kommunen samt opprettholde bosetting. Ringvirkningene i anleggs- og driftsfasen er ikke ubetydelige i denne sammenheng.

Som rettighetshaver og konsesjonssøker konkluderer Mathiesen – Atna AS på denne bakgrunn at søknad om Hira kraftverk ikke bryter med verneformålet for Atnavassdraget eller er i strid med vannressursloven. Etter vår tolking av NVEs argumentasjon og vår egen oppfatning, vil ikke tiltaket svekke verneverdiene i Atnavassdraget eller redusere kvaliteten på Atna som type- og referansevassdrag. Mathiesen – Atna AS mener derimot de samfunnsmessige fordelene med tiltaket er langt større enn ulempene – spesielt når NVE bekrefter at de inngrepsmessige virkningene av Hira kraftverk er akseptable.»

Klager har sendt et notat av 30.01.2018 til departementet der momentene i klagen belyses ytterligere. Klager påpeker blant annet følgende:

- Det er spesielt verdiene i øvre del av Atna som ligger til grunn for vernet, herunder type- og referanseverdier.
- Øvre deler av sidevassdraget Hira var det aktuelt å overføre til Imsa for utbygging her, men Hira ble likevel tatt med i vernet av Atna.
- Hira har ikke vært gjenstand for forskningsvirksomhet på samme måte som øvre del av Atna.

- Hira har en beliggenhet i nedre del av Atnavassdraget, og en utbygging vil i seg selv ikke forringe konkrete verneverdier i en slik grad at tiltaket må avslås.
- Hira kraftverk vil ikke minske mangfoldet av naturtyper.

Klager konkluderer med at en utbygging av Hira kraftverk etter en totalvurdering ikke vil redusere Atnas verdi som type- og referansevassdrag. Det pekes på at beliggenheten, inngrepet som sådan og utnyttelsesgraden er for liten til at vassdragets kvaliteter forringes. Klager har også merknader til behandlingsprosessen, og hvilken betydning kraftverket vil ha for tiltakshaver.

4. Departementets merknader

Atnavassdraget, som Hira er en del av, ble vernet mot kraftutbygging i Verneplan III i 1986. I stortingsvedtak av 18. februar 2005 ble det åpnet for konsesjonsbehandling av kraftverk med installert effekt opp til 1 MW i vernede vassdrag. Slike prosjekter kan bare tillates dersom hensynet til verneverdiene tillater det. Ifølge vannressursloven § 35, første ledd post 5 og 8, kan tillatelse til nye anlegg i vernede vassdrag bare gis "*hvis hensynet til verneverdiene i vassdraget ikke taler imot*", og myndighetene skal også legge "*vesentlig vekt på hensynet til verneverdiene*". Dette ligger til grunn for NVEs avslag på søknaden. Departementet vil drøfte de merknadene fra klager som er nødvendig for å grunngi avgjørelsen. Departementet kan også ta hensyn til forhold som ikke er tatt opp av klager.

Biologisk mangfold

NVE legger i sitt avslag vekt på hensynet til Atnas type- og referanseverdi. NVE er også av den oppfatningen at tiltaket vil ha negative konsekvenser for landskapet, og påpeker at en forekomst av naturtypen "*bekkekløft og bergvegg*" med B-verdi (viktig) inngår i influensområdet.

Det er fra klagers side påpekt at en utbygging av Hira etter de foreliggende planene i begrenset grad vil berøre verdier knyttet til biologisk mangfold, landskap, kulturminner eller andre verdier knyttet til konkrete fagtema. Klager påpeker at planene er nedskalert av hensyn til kjente verdier i Hira, og er av den oppfatning at en utbygging ikke vil være i strid med vassdragsvernet.

Det påpekes videre at Hira har en beliggenhet i Atnavassdraget som er perifert i forhold til de delene av vassdraget der det på vernetidspunktet var gjennomført naturvitenskapelige undersøkelser. For Hiras del er det gjennomført biologisk kartlegging i forbindelse med utarbeidelsen av den foreliggende søknaden. Fra klagers side er påpekt at det på vernetidspunktet ikke var spesielle forhold som var trukket fram i begrunnelsen for vern av denne delen av Atna.

Departementet er enig i at de naturvitenskapelige undersøkelsene som var kjent på vernetidspunktet i all hovedsak var knyttet til øvre del av Atna. Atnas type- eller referanseverdi er imidlertid ikke direkte knyttet opp til kjente vitenskapelige undersøkelser. Departementet legger til grunn at type- og referanseverdien gjelder hele vassdraget. I "*NOU*

1983: 42 *Naturfaglige verdier og vassdragsvern*", står det følgende i den samlede verdivurderingen/tilrådingen:

"Atnavassdraget gjennomløper alle høydelag fra høyalpin blokkmark til lavtliggende barskoger ved utløpet i Glomma. Selv om fattige naturtyper arealmessig dominerer sterkt, bidrar lokale innslag av kalkbergarter og den vertikale spennvidden til et variert bilde, totalt sett. Som helhet representerer Atna et meget velegnet typevassdrag for store deler av Østerdalen og Rondane – Ringebufjellet."

I forbindelse med søknaden om Hira kraftverk, er det gjennomført biologisk kartlegging i Hira. Det er i alt registrert 10 lokaliteter med viktige naturtyper, de fleste direkte tilknyttet elva. Bl.a. er det registrert 6 lokaliteter av naturtypen *"bekkekløft og bergvegg"*. Lokaliteten *"nedre foss"*, som er gitt verdi B (viktig), blir direkte berørt av tiltaket. Denne lokaliteten var i forbindelse med tidligere kartlegging en del av en større bekkekløftlokalitet, som nå er splittet opp i 4 adskilte lokaliteter.

Kartlegging av det biologiske mangfoldet har avdekket at Hira som sidevassdrag til Atna har et rikt og variert vassdragsmiljø. Det er departements syn at kartleggingen samlet sett underbygger vernet av Hira.

Hira kraftverk vil redusere verdien av bekkekløfta *"nedre foss"* pga. vannføringsreduksjonen. Departementet vil i tillegg peke på at det i biomangfoldutredningen er påpekt at også rørtraseen vil berøre forekomsten negativt. Selv om det ikke foreligger opplysninger om truede arter som vil bli berørt av tiltaket, er departementet av den oppfatning at denne verdireduksjonen vil være en negativ konsekvens av tiltaket som er relevant i vurderingen av konsesjonsspørsmålet.

Vassdragsmyndighetene har ved flere anledninger lagt vekt på helhetlige bekkekløftmiljø i behandlingen av søknader om små kraftverk, bl.a. for Hovda kraftverk i Åmot og Stor-Elvdal kommuner. Selv om Hira kraftverk ikke vil berøre en bekkekløft av nasjonal verdi direkte, har bekkekløftene i Hira stor verdi samlet sett. I vurderingen av konsekvensene av Hira kraftverk på vassdragsmiljøet, legger departementet stor vekt på vassdragets vernestatus, herunder type- og referanseverdi.

Landskap

NVE legger i sin vurdering noe vekt på at Hira kraftverk vil ha negative landskapsvirkninger. Særlig pekes det på at rørtraseen vil være arealkrevende, og spesielt på en strekning med motfall hvor det må sprenges en dyp grøft. NVE peker samtidig på at landskapsvirkningene vil være av lokal karakter og derfor ikke avgjørende for konsesjonsspørsmålet. Dette gjelder også konsekvensene av redusert vannføring på utbyggingsstrekningen.

Det blir understreket i klagen at landskapsinngrepene i nedre del av tiltaksområdet vil være av lokal karakter. Klager er uenig med NVE i vurderingen av omfanget av arealinngrepene i øvre del. Klager viser også til at hovedfallet i Hira – Veslefallet – ikke er synlig fra omkringliggende områder.

Både arealinngrep og vannføringsreduksjon kan være av landskapsmessig betydning ved utbygging av små kraftverk. Departementet konstaterer at en utbygging av Hira vil innebære arealinngrep av et visst omfang. Klager er uenig med NVE i vurderingen av terrenginngrepenes alvorlighetsgrad. Samtidig synes det å være enighet om at arealinngrepene og virkningene av vannføringsreduksjonen i hovedsak vil være av lokal karakter.

Departementet legger til grunn at terrengets beskaffenhet i deler av rørtraseen er utfordrende hva gjelder fall, både i lengderetningen og sideveis, og at terrenginngrepene delvis vil bli omfattende. Området med motfall hvor rørgrøften bli dypest, ligger nær Veslefallet.

Hira kraftverk vil ha en maksimal slukeevne på 49 % av middelvannføringen, og det er lagt til grunn at det skal slippes en minstevannføring som er på nivå med de sesongmessige 5-persentilene. Departementet vil bemerke at den omsøkte slukeevnen er relativt høy, tatt i betraktning at Hira er et vernet vassdrag. Vannføringskurvene i søknaden viser at det i perioder etter snøsmeltingen om våren vil være markert lavere vannføring etter utbygging enn i dagens situasjon. Departementet legger også til grunn at planlagt minstevannføring ikke er spesielt stor med tanke på vassdragets vernestatus.

Departementet kan i noen grad slutte seg til NVEs vurdering når det gjelder de landskapsmessige konsekvensene av Hira kraftverk. Samtidig vil en utbygging innebære varige terrenginngrep, og selv om konsekvensene i hovedsak vil være lokale, må dette likevel vektlegges i noen grad. Dette gjelder også reduksjonen i vannføringen. Hira har på utbyggingsstrekningen markerte strykstrekninger som har landskapsmessig betydning, med Veslefallet som det viktigste landskapselementet. Pga. Hiras vernestatus, mener departementet at de landskapsmessige konsekvensene av terrenginngrepene og vannføringsreduksjonen må tillegges noe mer vekt enn hva NVE har gjort i sitt vedtak.

Oppsummering

Hira kraftverk vil kunne bidra med om lag 3,7 GWh fornybar energi. Departementet vil påpeke at dette er en beskjedne kraftproduksjon. Samtidig vil tiltaket i noen grad gi varige inntekter til søker, grunneiere og kommunen, samt positive ringvirkninger lokalt.

Atna, som Hira er et sidevassdrag til, er et vernet vassdrag. NVE har lagt vekt på dette i avslaget på søknaden om Hira kraftverk, og spesielt Atnas type- og referanseverdi. NVE mener at tiltaket også vil ha konsekvenser for landskap og biologisk mangfold.

I kartleggingen av biologisk mangfold i Hira, er det registrert i alt 10 viktige naturtyper, herav 6 forekomster av naturtypen "*bekkekløfter og bergvegg*". "*Nedre foss*", som har verdi viktig (B), blir direkte berørt av tiltaket. Departementet legger til grunn at Hira har et rikt vassdragsmiljø, og at dette underbygger vernet. Departementet mener at dette forholdet må tillegges vekt sammen med de landskapsmessige konsekvensene av tiltaket.

Etter en samlet vurdering finner departementet at hensynet til vassdragsvernet for Atna med Hira tilsier at det må legges avgjørende vekt på ulempene som en utbygging vil ha for biologisk mangfold, landskap og vassdragets type- og referanseverdi. Vilkåret for å gi tillatelse er dermed ikke oppfylt, jf. vannressursloven §§ 34 og 35, første ledd, post 5 og 8.

5. Departementets konklusjon

Klagen fra Mathiesen-Atna blir ikke tatt til følge. Departementet opprettholder NVEs vedtak av 30.10.2015.

Dette vedtaket kan ikke påklages, jf. forvaltningsloven § 28, tredje ledd, første punktum.

Med hilsen

Lars Christian Sæther (e.f.)
avdelingsdirektør

Steinar Pettersen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi

Norges vassdrags- og energidirektorat
Fylkesmannen i Hedmark
Stor-Elvdal kommune